

Norsk institutt for kulturminneforskning

Fortidens minner i dagens landskap

Status for automatisk fredete kulturminner
i Sarpsborg kommune, Østfold 2009

May-Liss Bøe Sollund

Norsk institutt for kulturminneforskning

NIKU ble etablert 1. september 1994 som del av Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning, NINA•NIKU. Fra 1. januar 2003 er instituttet en selvstendig stiftelse og del av det nyopprettede aksjeselskapet Miljøalliansen som består av seks forskningsinstitutter og representerer en betydelig spesial- og tverrfaglig kompetanse til beste for norsk og internasjonal miljøforskning.

NIKU skal være et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen anvendt kulturminneforskning. Vår oppdragsvirksomhet er rettet mot så vel kulturminneforvaltningen som andre relevante brukere i samfunnet, både offentlige og private. Instituttet utfører forskning og oppdrag innen følgende områder:

- Arkeologi i middelalderbyene
- Arkeologiske registreringer og overvåkinger
- Bygningsundersøkelser
- Fargeundersøkelser (bygninger)
- Humanosteologi
- Konservering og restaurering
- Landskap og kulturminner
- Landskapsanalyser og konsekvensutredninger for kulturminner i samband med naturinngrep og arealendringer
- Miljøovervåking
- Oppmålinger
- Registrering av kulturminner

De største oppdragsgiverne er, i tillegg til Miljøverndepartementet og Norges forskningsråd, Riksantikvaren, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og andre offentlige institusjoner og bedrifter (Statsbygg, Forsvaret ol.).

NIKU har sitt hovedkontor i Oslo og distriktskontorer i Bergen, Oslo (Gamlebyen), Tromsø, Trondheim og Tønsberg.

Publikasjoner

Som selvstendig stiftelse har vi valgt å avslutte tidligere serier og etablerer fra 2003 to nye serier som hver nummereres fra 1 og oppover.

- NIKU Rapport er den rapportering som overleveres oppdragsgiver etter fullført prosjekt. Serien kan ha begrenset opplag og distribusjon.
- NIKU Tema omfatter det vide spekter av kulturminnefaglige områder som instituttet arbeider med og henvender seg i hovedsak til forsknings- og fagmiljøer samt forvaltning.

Sollund, M.-L. B. 2010. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sarpsborg kommune, Østfold 2009. – NIKU Tema 32. 27 sider.

Tromsø, mars 2010

NIKU Tema 32

ISSN 1503-4909

ISBN 978-82-8101-078-9 (elektronisk)

ISBN 978-82-8101-079-6 (trykt)

Rettighetshaver ©: Stiftelsen Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

Redaksjon: Vigdis Andersen

Design og grafisk produksjon: Elisabeth Mølbach,
www.molbach.no

Opplag: 200

Trykk: Arkan kopi og digitaltrykk, Oslo

Trykt på miljøpapir

Publikasjonen er også tilgjengelig som pdf-fil på www.niku.no.

Kontaktadresse:

NIKU

Storgata 2,

Postboks 736 Sentrum

N-0105 Oslo

Tlf.: 23 35 50 00

Faks: 23 35 50 01

Internett: www.niku.no

Prosjekt nr.: 1563168

Oppdragsgiver: Riksantikvaren

Tilgjengelighet: Åpen

Ansvarlig signatur: Kari Charlotte Larsen

Sammendrag

Sollund, May-Liss Bøe. 2010. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sarpsborg kommune, Østfold 2009. NIKU Tema 32. 27 sider.

I denne rapporten beskrives omfanget av skader som er påført de automatisk fredete kulturminnene (fornminnene) i Sarpsborg kommune, Østfold i perioden 2004–2009. Dette er andre gang de samme kulturminnene i Sarpsborg oppsøkes i forbindelse med kontrollregistreringsprosjektet. Forrige kontroll fant sted i 2004. De kulturminnene som er med i denne undersøkelsen ble første gang registrert og kartlagt i forbindelse med utarbeiding av Økonomisk kartverk for Sarpsborg, Tune, Varteig og Skjeberg kommuner i 1967. I undersøkelsen kartlegger vi hvilke areal typer fornmennene ligger på, fornminnenes tilstand og vi kartfester også hvert enkelt kulturminne, også der de ligger samlet i store felt. Der som fornminnene er skadet eller fjernet etter kontrollen i 2004, identifiserte vi hvilke type tiltak som har forårsaket dette. Resultatet av undersøkelsen viser at i løpet av de siste 5 årene er 12 av fornminnene fjernet, og 10 av disse er fjernet uten forutgående undersøkelse. De fleste av disse er fjernet litt etter litt inntil de er helt forsvunnet. 120 kulturminner er skadet. De fleste av disse er skadet som følge av rotvelte og erosjon, det vi kaller naturskader. Av de menneskeskapte skadene er det jordbruket som er den sektoren som skader flest. I perioden 2004–2009 ble i gjennomsnitt 0,22 % av kulturminnene fjernet hvert år mens 2,22 % er blitt påført skade.

Oppdraget er utført på oppdrag fra Riksantikvaren som ønsker en kartlegging av årsakene til at den registrerte fornminnebestanden desimeres.

Emneord: kulturminne – fredet – overvåking – desimering – kontroll – tap – skade – tilstand – Sarpsborg – Østfold

Abstract

Sollund, May-Liss Bøe. 2010. Prehistoric sites and monuments in present-day landscape. A report on the state of preservation of protected monuments in the municipality of Sarpsborg in Østfold County, anno 2009. NIKU Tema 32. 27 pages. In Norwegian.

This report describes the extent and nature of damage inflicted on protected prehistoric sites and monuments in Sarpsborg, Østfold County, between 2004 and 2009. Monuments in the area were originally surveyed and described in connection with the publication of the Norwegian Land Use Maps for Tune, Sarpsborg, Varteig and Skjeberg in 1967. The first control survey was undertaken in 2004 to investigate the present status of the monuments. This is our second investigation of the area. The new survey revealed that, in the past five years, 12 monuments had been removed, 10 without authorisation. Another 120 had suffered some kind of damage. Most cases of loss or damage were caused by natural mechanisms, agriculture, or activities linked to outdoor pursuits. In relation to the total number of monuments in Sarpsborg, the yearly rates of loss or damage in the period 2004–2009 were found to be approximately 0.22 % and 2.22 % respectively. The present survey is part of a country-wide investigation, initiated and funded by the Directorate for Cultural Heritage, concerning the problem of monument attrition.

Keywords: cultural heritage site – protected – monitoring – survey – control – loss – damage – condition – Sarpsborg – Østfold

Forord

Periodiske kontrollregistreringer av tap og skade er ledd i Riksantikvarens overvåkning av automatisk fredete kulturminner (fornminner). Kontrollarbeidet i Sarpsborg kommune, Østfold, ble utført i mai og september 2009.

Arbeidet ble gjennomført av prosjektleder May-Liss Bø Sollund, Arne Jan Brendalmo, Thomas Risan og Anneli Nesbakken. Alle er arkeologer ved NIKU.

De takkes.

Oslo, februar 2010

May-Liss Bø Sollund

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	3
Forord	4
1 Innledning	5
2 Bakgrunn	5
3 Hovedresultater	6
4 Presentasjon av området	7
4.1 Sarpsborg kommune, Østfold	7
4.2 Omfanget av tidligere registreringer	7
5 Kvalitetsvurdering av tidligere registreringer	12
5.1 Kontroll av kartfestingen	12
6 Resultat av kontrollen	12
6.1 Tilstandsendring i perioden 2004–2009	12
6.2 Areal og arealbruksendring	15
6.3 Fornminner som er berørt av tiltak i perioden 2004–2009	15
6.4 Tiltak som har forårsaket skade eller fjerning av fornminner i perioden 2004–2009	16
6.5 Utviklingen 1967–2004–2008 (figur 28 og 29).	20
7 Tendenser i trusselbildet	20
8 Konklusjon	22
9 Kilder	22
10 Vedlegg	23

1 Innledning

Fornminnene i Norge har vært underlagt juridisk vern helt siden 13. juni 1905 da "Lov om Fredning og Bevaring af Fortidslevninger" ble vedtatt. Denne loven er senere endret og revidert, senest i 2003, i takt med endringer i samfunnet og erkjennelsen av nye fornminnetyper. Bakgrunnen for fredningsloven av 1905 var først og fremst å beskytte gjenstandsmaterialet i fornminnene mot ufaglig utgravning. Senere er fornminnene som landskapselement blitt viktigere, og dette kommer også frem i kulturminneloven av 1978 § 19, der det slås fast at departementet kan frede et område rundt selve fornminnet så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av det i landskapet. Likevel har utbygging og nydyrking gjennom tidene ført til at svært mange fornminner er skadet eller fjernet, og dette har også i stor grad skjedd etter 1905.

2 Bakgrunn

Undersøkelsen er utført av NIKU på oppdrag fra Riksantikvaren. Prosjektet "Kontrollregistrering av automatisk fredede kulturminner (fornminner)" ble igangsatt i 1997 med fokus på desimeringshastigheten for automatisk fredede kulturminner. Fra 2001 har prosjektet vært en del av Riksantikvarens miljøovervåkningsvirksomhet. Formålet med overvåkningsprosjektet er å skaffe oversikt over utviklingen for tap av og skade på fornminnene, og å finne fram til årsakene for tap og skader.

Overvåkingen gjennomføres i henhold til nasjonalt resultatmål 2.1: *"Det årlige tap av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer skal innen år 2020 ikke overstige 0,5 %"*.

Tidligere kontrollerte kommuner er:

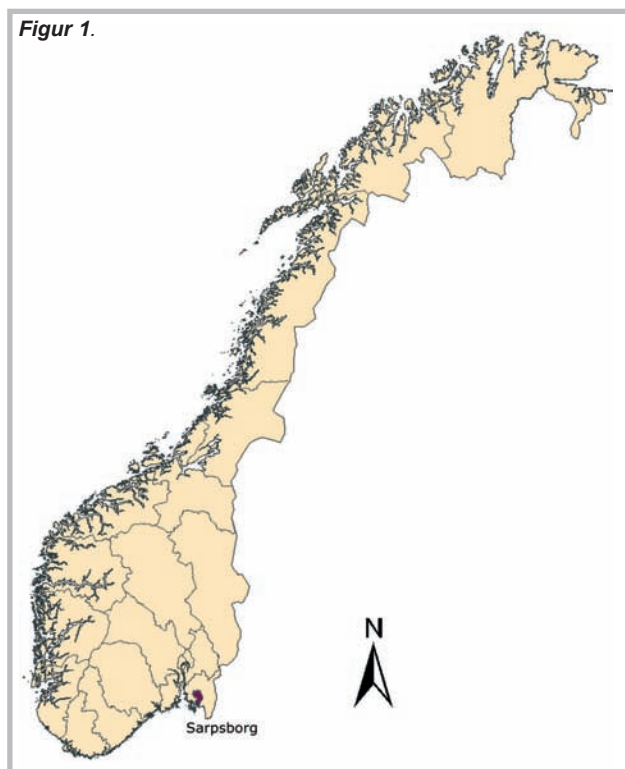
- 1997: Skien, Telemark; Trondheim, Sør-Trøndelag; Tromsø, Troms
- 1998: Gjesdal, Rogaland, Voss, Hordaland, Grong, Nord-Trøndelag
- 2000: Nord-Aurdal, Oppland; Fræna, Møre og Romsdal; Kautokeino, Finnmark
- 2002: Eidskog, Hedmark; Saltdal, Nordland; Sandnes, Rogaland; Skjåk, Oppland
- 2003: Bømlo, Hordaland, Horten, Vestfold, Lillesand, Aust-Agder, Sortland, Nordland
- 2004: Sarpsborg, Østfold
- 2005: Skien, Telemark; Trondheim, Sør-Trøndelag; Tromsø, Troms
- 2006: Nord-Aurdal, Oppland; Fræna, Møre og Romsdal; Kautokeino, Finnmark
- 2007: Eidskog, Hedmark; Saltdal, Nordland; Sandnes, Rogaland; Skjåk, Oppland
- 2008: Bømlo, Hordaland, Horten, Vestfold, Lillesand, Aust-Agder, Sortland, Nordland

Det er publisert rapporter for alle kontrollregistreringene. Alle rapportene er tilgjengelig og kan lastes ned som pdf-filer fra www.niku.no. For resultatet av 1. om-drev av kontrollen er det publisert en artikkel i Viking (Sollund 2008).

3 Hovedresultater

Kontrollregistreringen i 2009 omfattet Sarpsborg kommune, Østfold (figur 1). Resultatet etter årets kontrollregistrering er som følger (figur 2).

Sarpsborg i Østfold. Kontroll av 1074 fornminner, registrert i 1967, kontrollert i 2004

Figur 2. Gjennomsnitt for årlig tap og skade på fornminner i kommunen, kontrollregistrert i 2009.

Sum pr år tap og skade, gjennomsnitt			
Kommune	Periode		%
Sarpsborg	2004-2009		2,44

Tap pr år, gjennomsnitt			
Kommune	Periode	Antall	%
Sarpsborg	2004-2009	2,4	0,22

Skade pr år, gjennomsnitt			
Kommune	Periode	Antall	%
Sarpsborg	2004-2009	24	2,22

4 Presentasjon av området

4.1 Sarpsborg kommune, Østfold

I 1992 ble kommunene Sarpsborg, Tune, Skjeberg og Varteig slått sammen til en storkommune som fikk navnet Sarpsborg. Den har et samlet areal på 407 km². Kommunens administrative sentrum ligger i Sarpsborg. Etter vår forrige kontrollregistrering i 2004, har folketallet økt med mer enn 2 000 personer og er pr 1.1.2009 51 723. Både antall sysselsatte i primær- og sekundærnæringen har prosentvis gått ned, og i 2009 er 1,6 % sysselsatt i primærnæring og 28,3 % er sysselsatt i sekundærnæring. Tertiærnæringen har økt og sysselsetter nå 69,5 % av den arbeidsaktive befolkningen (<http://www.ssb.no/kommuner>).

I Sarpsborg kommune bor 90 % av befolkningen i tettbygde strøk.

Sarpsborg satser i de kommende år sterkt på det lokale næringsliv og kunnskapsbedrifter. I 2011 skal landets mest moderne vitensenter, Østfold Science Center, stå ferdig. Det skal bygges ved E6 ved Kalnes. Det nye Østfoldsykehuset som skal stå ferdig i 2015, skal også bygges på Kalnes. Det forventes økt tilflytting med påfølgende ny boligbygging i forbindelse med disse prosjektene.

4.2 Omfanget av tidligere registreringer

Den første systematiske registreringen som inkluderte både rapportering og stedfesting av fornminner (automatisk fredete kulturminner) foregikk i det som i dag er Sarpsborg kommune i 1967. Det ble da registrert 1349 fornminner. Etter disse systematiske og kommunevise registreringene, er Prosjektet Naturgass til Østlandet (Gass-rørprosjektet) i 1990, der Universitetets Oldsaksamling var ansvarlig, det prosjektet der det er registrert flest fornminner i Sarpsborg. Her ble det registrert i underkant av 100 lokaliteter hvorav de fleste er steinalderboplasser. Etter 1990 har det vært foretatt registreringer i forbindelse med reguleringsplaner, og disse er utført av Østfold fylkeskommune. I de senere år er det utvidelsen av E6 som har ført til de fleste nyregistreringer og undersøkelser er utført av Kulturhistorisk museum i Oslo (Bårdseth 2007–2008). I forbindelse med lokalisering av nytt Østfold-sykehus er det også foretatt registreringer og disse er utført av Østfold fylkeskommune. Etter 1990 er det registrert mer enn 500 enkeltminner som er innskrevet i Askeladden. Mange av dem er funnet ved sjakting i dyrket mark og mange av dem er frigitt og undersøkt.

Alle registrerte fornminner er lagt inn i Riksantikvarens database; Askeladden. Dataene i denne basen ble gjort tilgjengelig for allmennheten i 2009 og man kan finne opplysninger om fredete bygninger, fredete kulturmiljøer, verdensarvsteder, kirker, arkeologiske kulturminner og kulturminner under vann i hele landet. Adressen er: www.kulturminnesok.no/.

I 1966 satte Norsk Kulturråd ned et utvalg som skulle "sette opp en liste over de av våre mest storslåtte minner fra oldtiden som bør sikres for fremtiden gjennom utvidet fredning og restaurering" (Norsk kulturråd 1967). Utvelgelsen skulle skje i landsmålestokk og omfatte de monumenter som også etter internasjonal målestokk er på høyeste plan. Restaureringen skulle ikke bare gjelde monumentene, men også den landskapstypen de er en del av. For Oldsaksamlingens distrikt inneholder listen 68 steder og fem av disse ligger i Sarpsborg kommune. Dette er klart best i distriktet.

Fornminnene i Sarpsborg er mange og de fleste kulturminnetypene er representert. På de fleste stedene ligger fornminnene alene, men i Sarpsborg ligger det også flere store gravfelt som er blant de største i Østfold. På et av dem, Opstadfeltet (Norsk Kulturråd nr. 23), har kommunen og fylkeskommunen gjort en stor innsats i løpet av de siste årene med skjøtselstiltak. I dag er området ryddet for busker og trær og de flotte steinsetningene og gravhaugene ligger godt synlige og har fått tilbake sin store opplevelsesverdi. Dette feltet består av ca. 140 gravhauger, steinsetninger, bautasteiner og hulveier. Det har vært atskillig større tidligere, men noe er fjernet med eller uten faglig undersøkelse. Ved omleggingen av fylkesveien i 1976, ble det for eksempel foretatt undersøkelser på deler av feltet. Flere hauger ble undersøkt og fjernet og i forbindelse med dette arbeidet fant Trond Løken som foretok undersøkelsen, flere graver, ildsteder og en hustuft under de eksisterende haugene. ¹⁴C-prøver (kullprøver) fra gravene viste at de var anlagt så tidlig som i bronsealderen. Det er også gjort funn i andre hauger på dette feltet som kan dateres til yngre jernalder. (Løken 1978). Opstadfeltet har tjent som begravellessted for området i minst 1500 år.

Restene av et annet stort gravfelt ligger på Gunnarstorp. Det har opprinnelig bestått av mer enn 200 steinlegninger, steinsetninger og gravrøyser. De fleste ble imidlertid undersøkt i perioden 1955 til 1963 da 153 anlegg ble

utgravd. De gravene som kunne dateres viste at alle gravene var kremasjonsgraver og var anlagt i tiden fra yngre bronsealder til og med yngre romertid (800–200 f. Kr.) (Wangen 2009). Området med de gjenstående steinsetningene er fint skjøtslet (figur 3) og all underskog er hugd og ryddet bort. Det er anlagt parkeringsplass hvor fra det går en sti opp til og gjennom feltet.

På Norsk Kulturråds liste (nr 21) over de prioriterte fornminnene som bør få sterkt vern, er Storedalfeltet. Her har det vært minst 185 fornminner hvorav de fleste er gravhauger. Nesten alle haugene på dette feltet med unntak av de som allerede var utpløyde ble undersøkt av J. Petersen i årene før 1916 (Petersen 1916). De fleste gravfunnene som ble gjort daterte seg til romertid (200–400

Figur 3. Steinsetning på Gunnarstorp, id-nr 69656-185. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 200

Figur 4. Gravhaug uten særlig opplevelsesverdi på Storedalfeltet, id-nr 50952-50. Haugen er kraftig nedplantet med granplanter etter hugsten. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

e.Kr.). Haugene ble ikke totalgravd og etter undersøkelsene ble de ”kastet igjen”. I dag ligger haugene i skogsområdet syd for den fraflyttede gården Storedal søndre. Feltet er stedvis veldig gjengrodd mens andre steder ligger det store mengder kvist etter siste hugst. Det er også plantet store mengder gran på haugene i hogstfeltet (figur 4). Et fåtall av haugene ligger mellom gamle bartrær uten særlig innslag av underskog og her fremstår haugene med stor opplevelsverdi. Det går en tursti gjennom området og dette er den samme veien som gikk her for 100 år siden. I tillegg går det flere hulveier gjennom gravfeltet.

Et annet gravfelt som også har vært mye større tidligere, ligger ved den gamle Kongeveien på Raet. Gravfeltet på Vik østre har mange steinsetninger som består av steiner med høyder på opptil 2 meter. I tillegg finnes flere grav-

røyer og to enorme runde voller av stein med diameter på 25 meter og høyde på inntil 3 meter. De sistnevnte kan også være gravminner, men denne fornminnetypen er svært uvanlig i Norge. I tillegg går det flere hulveier gjennom området i samme retning som dagens Gamle Kongevei. Dette feltet er helt spesielt i landssammenheng, men det er svært gjengrodd og selv de høye, kraftige bautaene er vanskelig å få øye på mellom busker og trær. Skogen er hugstmoden og en maskinell hugst vil kunne påføre disse fornminnene ubotelig skade (figur 5).

I tillegg finnes det store gravfelt i sentrumsnære områder som det på Trompeteren og det ved Tingvollheimen. Begge disse feltene er preget av hus og veier som er anlagt i, ved og inntil gravminnene (figur 6).

Figur 5. Vakker steinsetning på Vikfeltet, id-nr 11553-22. Det blir en vanskelig oppgave å hugge trærne uten å skade steinene. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

Figur 6. Gravhaug innenfor villagjerde ved Tingvollheimen, id-nr 9900-8. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

Ved Tingvollheimen er noen av gravhaugene også friggitt og undersøkt i forbindelse med utvidelsene på E6. Hoveddelen av gravfeltet ligger i et sterkt tilvokst skogsområde mellom villaer og veier (figur 7). På Trompeteren var folk i gang med å rydde underskogen da vi besøkte området høsten 2009.

Østfold er også kjent for sine helleristninger og Sarpsborg har 175 lokaliteter der det er registrert bergkunst; skålgroper og helleristninger. I kommunen ligger det som er betegnet som Norges vakreste helleristningsskip (Norsk Kulturråd 1966 nr. 11) på Bakke gnr 1115. På Bjørnstad

ligger en av de største helleristningsfigurene i landet, Bjørnstadskipet med sin lengde på 4,4 m (Norsk Kulturråd nr. 10). Den tredje bergkunstlokalitet på listen er feltet på Hornes mellom (Norsk Kulturråd nr. 9). Den blir beskrevet som 23 skip og en dansende mannsfigur på en bergflate som er omgitt av et velbevart kulturlandskap.

Flere av hellerisningene er tilrettelagt for publikum med skilting og parkeringsmuligheter. Dette gjelder for både feltet med Bjørnstadskipet (figur 8) og det på Hornes mellom. Mest betegnende for helleristningene i kommunen er det imidlertid at de er i ferd med å gro ned.

Figur 7. Gravhaug utenfor villagjerde ved Tingvollheimen, id-nr 9900-13. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

Figur 8. Helleristningen der Bjørnstadskipet inngår, er oppmalt og det står en benk foran som kan benyttes i kontemplativ øyemed. Id-nr 11145. Foto: Anneli Nesbakken, NIKU 2009

”Norges vakreste helleristningsskip” er veldig vanskelig å se selv for fagfolk med nøyaktig stedsposisjon på datamaskinen. Bergflaten er dekket av lav og torv slik at bare selve skipet – som også er utydelig – kan anes på svaberget (figur 9). I tillegg er atkomsten til skipet ikke enkel og det er ikke skiltet. Mange av de øvrige helleristningene i kommunen er fullstendig dekket av lav, mose og jord, og er umulig å finne igjen (figur 10).

Av de 178 bergkunstlokalitetene som er kjent i Sarpsborg er det 45 som er fullstendig gjengrodd eller tildekket slik at det ikke har vært mulig å finne dem igjen (se

for øvrig kategori Uendret/tildekket på kartet figur 13), to er tildekket av fagfolk og to er tapt. I tillegg er de fleste andre der det ikke drives aktiv skjøtsel i ferd med å gro igjen av lav og mose.

Intensjonene fra ”innstilling fra utvalget for sikring av høyt prioriterte fornminner” er ikke fullt ut oppfylt i Sarpsborg kommune, men de er på god vei nå da gravminnene på det flotte Opstadfeltet er gjort synlig for allmennheten. Det gjenstår imidlertid en del med Storedalsfeltet og den vakre helleristningen på Bakke.

Figur 9. ”Norges vakreste helleristningsskip” ligger på denne lokaliteten, id-nr. 10975. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

Figur 10. På dette svaberget skal det i følge registreringsrapporten fra 1967, ligge en helleristning som består/besto av 5 mannsfigurer, 120 groper og muligens 2 skip, id-nr 79079. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

5 Kvalitetsvurdering av tidligere registreringer

5.1 Kontroll av kartfestingen

Under feltkontrollen er alle enkeltminner målt inn som flater ved hjelp av feltdatasamlere og GPSer. Feltutstyret som ble benyttet var Trimble TDS Nomad, samt Altus APS-3 GPS mottager med CPOS. Programvaren som er benyttet er *ESRI ArcPad 6.0.3*. Som bakgrunnsdata er det benyttet vektorkartlag over Sarpsborg kommune fra Norge Digitalt, samt utsjekkede filer fra Askeladden som inneholdt kartfestede fornminner. Til selve kontrollregistreringen er Riksantikvarens standarder fulgt ved at vi benyttet registreringsskjemaet utviklet av Riksantikvaren og Sør-Trøndelag fylkeskommune.

I 1916 ble det laget en skisse av J. Petersen der alle gravhaugene på Storedalfeltet var tegnet inn (J. Petersen 1916). Denne skissen ble rektifisert og tilpasset ØK-kartet over området. Alle gravminnene ble digitalisert, nummerert og lagt inn i Askeladden. Det var små endringer som hadde skjedd i dette området og Petersen hadde utført et fantastisk nøyaktig arbeid når han hadde tegnet skissen.

Likeledes hadde Tune kommune foretatt innmålinger av alle gravminner på Trompeteren og ved Tingvollheimen i 1950. Alle disse var overført til kart i målestokk 1:1000. Samtlige ble digitalisert og lagt inn i Askeladden. Kvaliteten på oppmålingen viste seg også her å være utmerket.

Gjenfinningen av fornminnene ved hjelp av DGPS bød ikke på store problemer. Kvaliteten av kartavmerkningene fra de tidligste registreringene kan derfor sies å være svært god. Noen av lokalitetsavmerkningene har vi imidlertid utvidet eller justert i forhold til slik de opprinnelig var tegnet inn på kartet. Dette ble gjort fordi det ble oppdaget flere fornminner som hørte til i de allerede registrerte fornminnefeltene.

6 Resultat av kontrollen

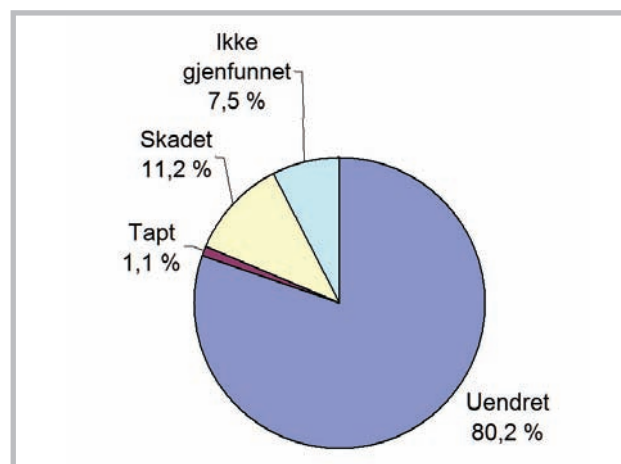
Alle automatisk fredete kulturminner som var kjent i forbindelse med registreringer på 1960-tallet, ble kontrollert i 2004, men bare 1 178 var med i den første utredningen om tap og skade på fornminner. Gravfeltet på Opstad var blant annet ikke tatt med fordi hele feltet skulle kartlegges i forbindelse med det store skjøtselsprosjektet i regi av Sarpsborg kommune og Østfold fylkeskommune.

Kontrollen ble foretatt i mai og september 2009, og 1 074 automatisk fredete kulturminner (fornminner) ble oppsøkt. Kontrollregistreringen fra 2004 var grunnlaget for kontrollen. Hvert fornminne ble oppsøkt og kontrollert med tanke på endring av fornminnet, arealbruken i området og presisjonen av stedfesting. Kontrollskjemaet ble fylt ut. Opplysningene som kom frem er lagt inn i Askeladden.

6.1 Tilstandsending i perioden 2004–2009

Det ble kontrollert 1 074 automatisk fredete kulturminner (fornminner) i Sarpsborg kommune. Etter forrige kontroll ble tre gravminner som vi hadde registrert som tapt, funnet igjen. Det var grunneieren som meldte fra til fylkeskommunen om at gravhaugene og bautaen lå intakt. Alle fornminner som ikke var registrert som tapt etter forrige kontroll ble oppsøkt, også de som vi ikke fant igjen ved forrige besøk.

Figur 12: Tilstand for de registrerte fornminnene i 2009, sett i forhold til i 2004

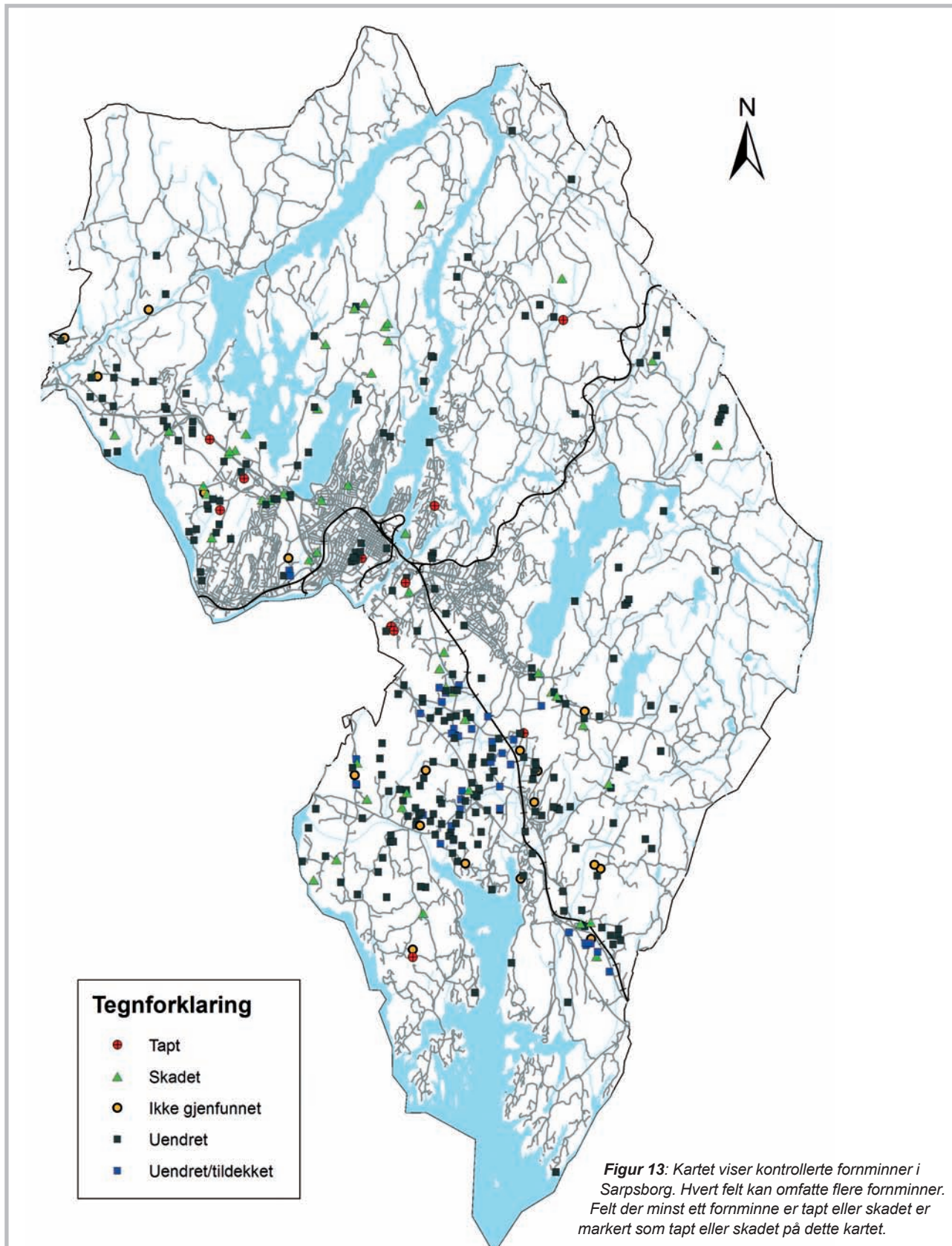

Figur 11: Tilstand for de registrerte fornminnene i 2009, sette i forhold til tilstanden i 2004

Kommune	Samlet antall	Uendret	Tapt	Skadet	Ikke gjenfunnet
Sarpsborg	1074	861 (80,2%)	12 (1,1%)	120 (11,2%)	81 (7,5%)

I løpet av de siste fem årene har 862 fornminner ikke vært utsatt for tiltak som har ført til noen endring i selve fornminnet eller i sikringssonen. Totalt hadde 131 fornminner vært berørt av tiltak i samme periode. Det er 12 som er tapt og 120 som er skadet. I alt 81 fornminner ble ikke gjenfunnet ved kontrollen. Av de 12 som er tapt er

det to som er frigitt og undersøkt. Det gjelder en hulvei og en steinalderboplass. Hulveien er frigitt i forbindelse med utvidelsen av E6, mens boplassen er frigitt i forbindelse med regulering av området til boligformål (figur 11, 12 og 13).

Blant de fornminnene som ikke har vært utsatt for tiltak, er det imidlertid flere som er stygt skjemmet. De fleste av disse ligger i tilknytning til boligområder eller tun og områdene brukes som ved tidligere kontrollregistrering

som lagerplass for jordbruksredskap eller som avfallsplass for kasserte jordbruksredskap, rivningsmaterialer, hageavfall og skrot (figur 14, 15 og 16).

Figur 14: Gravhaug med jordkjeller som det er fylt noe søppel i, id-nr 11542-10. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

Figur 15: Gravhaug i vilahage. Id-nr 9900-46. Foto: May-Liss Bøe Sollund, NIKU 2004

Figur 16: 5 år etter. Utskifting på opplagsplassen. Id-nr 9900-46. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

Det finnes også en del som er lite synlige i terrenget fordi de er dynget ned av hugstavfall. Noen kan faktisk ikke sees i det hele tatt (figur 17).

81 av fornminnene som ble registrert i 1967 kunne fremdeles ikke finnes igjen i 2009. Alle disse ligger i områder der det ikke har vært arealbruksendringer som tilsier at fornminnene er fjernet. Fornminnene dette gjelder er i hovedsak helleristninger som ligger på svaberg som er totalt nedgrodd eller overlagret med jord. De ligger i hauger, på tun og i dyrket mark.

6.2 Areal og arealbruksendring

I de siste fem årene har det vært svært få endringer i arealbruken i de områdene der det ligger fornminner. Mer enn 40 % ligger i områder med produktiv skog og 25 % ligger i bebygde områder. Med bebygde områder menes både tun og villahager.

6.3 Fornminner som er berørt av tiltak i perioden 2004–2009

Tapte fornminner

Innenfor denne kategorien finnes både fornminner som er ulovlig fjernet og slike som er fjernet etter fagmessig undersøkelse. I Sarpsborg er totalt 12 av de fornminnene som ble kontrollert i 2004 gått tapt. Alle unntatt ett var synlig over bakkenivå.

Ulovlig fjernet

Med ulovlig fjernet menes alle inngrep som har ført til at automatisk fredete kulturminner (fornminner) er totalt fjernet uten at det er søkt om dispensasjon fra kulturmin-

neloven (jfr. Kulturminneloven § 3, 8). I Sarpsborg var ti fornminner ulovlig fjernet i løpet av de siste fem årene. Blant disse er det ni gravminner og ett skålgropfelt. Alle gravminnene var skadet eller sterkt forringet ved den forrige kontrollen. De siste årenes aktiviteter kan bare sees som slutten av en lang prosess der fornminnene ødelegges litt etter litt inntil de er helt borte.

Tillatt fjernet med dispensasjon fra Kulturminneloven To fornminner var fjernet som følge av frigiving og disse var også fagmessig undersøkt.

Skadete fornminner

Dette omfatter tiltak som har ført til at selve fornminnet er skadet eller at det er utført inngrep i sikringssonen rundt fornminnet. Undersøkelsen viste at 120 fornminner var påført skade i selve fornminnet eller sikringssonen etter forrige kontroll i 2004.

Ikke gjenfunnet

Dette betyr at fornminnet ikke kunne lokaliseres/gjenfinnes på grunnlag av foreliggende dokumentasjon. I Sarpsborg er dette tallet fremdeles høyt og omfatter 81 fornminner. Men ved forrige kontroll var tallet 116. Vi greide altså å finne igjen 35 fornminner som vi ikke fant i 2004. Den fornminnetypen som er mest berørt er gravminner, lave røyser og hauger. De som ikke ble gjenfunnet er trolig ikke feildokumenter eller feilavmerket, fordi de 35 som var ikke synlig i 2004 og som vi fant igjen ved årets kontroll, ligger i områder som er blitt ryddet eller nedbeitet siste år. Blant annet dukket en gravhaug med diameter 11 meter og høyde på 1 meter opp igjen etter å ha vært skjult under trestammer og greiner ved vårt forrige besøk. Da hadde mannskapet nettopp hogd i kraftledningstraseen, men traseen var ennå ikke ryddet.

Figur 17. Et sted her ligger det to lave gravhauger under hugstavfallet. Kanskje finnes de igjen uskadet ved neste kontroll? Id-nr 68627. . Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

6.4 Tiltak som har forårsaket skade eller fjerning av fornminner i perioden 2004–2009

Ved kontrollen ble det lagt vekt på å finne årsakene til at fornminnene var fjernet eller skadet (figur 18 og 19). Betegnelse for skade- og tapsårsaker følger terminologien i ”Norsk Standard: Automatisk fredete kulturminner - Registrering av tap og skade”.

Jordbruk

Kategorien omfatter skade eller tap som kan oppstå som følge av pløying, dyrking, nydyrking, tildekking, planering, deponering av masse, skade av husdyrhold, opparbeidelse av landbruks- og adkomstveier og lignende. I Sarpsborg var to fornminner tapt og 30 var skadet av slik virksomhet. De to som var tapt, ble ved forrige kontroll registrert som tildekket. Området der de to haugene lå, var da brukt som lagerplass for paller og annet jordbruksavfall. Nå var området ryddet og det var ikke spor etter haugene. Skadene som var påført de øvrige fornminnene var i hovedsak forårsaket av pløying i sikringssonen rundt gravminnene (figur 20) og tråkkskader av storfe

og hester (figur 21). Det siste skyldes at gravminner ofte inngår i inngjerdede beiteområder med stort beitetrykk.

Skogbruk

Kategorien omfatter skade og tap som oppstår i forbindelse med skogsdrift, som for eksempel nyplantning, markberedning, hogst, kjørespor/slitasje og skogsveier/adkomstveier. Bare to fornminner var tapt på grunn av skogbruk, mens sju var skadet. De tapte var en gravrøys (Id-nr 68624-1) som lå i et område som er blitt brukt som opplagsplass for tømmer gjennom mange år. Ved forrige besøk ble den ikke funnet igjen. I år kunne vi lokalisere stedet der den var registrert, men de steinene som lå på svaberget hadde lite til felles med rapporten fra 1967. Trolig har den blitt fjernet litt etter litt i forbindelse med opplag av tømmer på stedet. Den andre som var fjernet var en steinlegning (Id-nr 75873-1) som lå ved en skogsbilvei. Gjennom tidene har skogsbilveien blitt omlagt og utbedret og på stedet er det i dag snuplass og flere skogsbilveier. Steinlegningen antas å være fjernet litt etter litt.

De skadene som er påført fornminnene som følge av skogbruk skyldes i hovedsak kjøring med skogsmaski-

Figur 18. Antall tapte fornminner fordelt på tapsårsak

Kommune	Tidsrom	Jordbruk	Skogbruk	Bygg, vei	Hus, friluft	Sammensatt
Sarpsborg	5 år	2	2	3	4	1

Figur 19. Antall skadete fornminner fordelt på skadeårsak

Kommune	Tidsrom	Jordbruk	Skogbruk	Bygg, vei	Hus, friluft	Natur	Materialuttak	Sammensatt
Sarpsborg	5 år	30	7	14	26	38	1	4

Figur 20: Gravhaugen, Id-nr 29236-15 er en del av et gravfelt på 16 hauger. Tidligere lå det flere haugrester som kunne sees på flyfoto i den dyrkede marka, men de er nå helt borte. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

ner inntil (figur 22) og på fornminnene, samt utbedringer av skogsbilveier.

Bygg- og anleggsvirksomhet, industri- og veiutbygging

Kategorien omfatter skade som oppstår i forbindelse med grøfter, vann- og avløpsledninger, tildekking (bl. a. i forbindelse med deponering av byggeavfall), innebygging, parkeringsplass, slitasje (kjørespor i forbindelse med maskinell virksomhet/snørydding), veianlegg, kraftledningsstolper, kraftledninger under vann og adkomstveier (også i forbindelse med midlertidige adkomstveier under byggeprosessen). Tre fornminner var tapt og 14 var

skadet forårsaket av sektor bygg/anlegg. En hulvei (Id-nr 29241-1) var frigitt og undersøkt i forbindelse med anleggning av ny E6. En steinalderboplass (Id-nr 77418-1) var frigitt og undersøkt i forbindelse med ny boligbygging. En skålgroplokalitet med sju tydelige skålgroper (figur 23) var utplanert og det var påfylt store mengder tremasse(?). Skadene skyldes i hovedsak veiutvidelse og grusdeponi i forbindelse med veibygging samt erosjon ved anlagte veier. En helleristningslokalitet (Id-nr 58539-1) er dels saget ut og en annen del av den er fagmessig tildekket i forbindelse med utvidelsen av E6 ved Solberg.

Figur 21: Dette har vært en rundhaug med fotkjede av stein på inntil en meter. Nå fungerer den som hestebeiteplass. Id-nr 9816. Foto: Anneli Nesbakken, NIKU 2009

Figur 22: Spor etter hugst. Id-nr 9779. Foto: Anneli Nesbakken, NIKU 2009

Figur 23. Her skulle det ha vært en skålgroplokaltet med 7 tydelige groper, Id-nr 78795-16. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

Figur 24: Dette er faktisk nesten en halv gravhaug Id-nr 9900-25. Den var noe skadet av vei tidligere, og veien utvides stadig. Et eksempel på en prosess som til slutt vil fjerne haugen helt. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

Figur 25. Rotvelte som har tatt med seg deler av bygdeborgsmuren på Bøåsen eller Bøfjellet, id-nr 50445. Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

Husbygging og friluftslivsliv

Kategorien omfatter skade som følge av bl.a. nybygging eller utvidelser av boliger, campingplasser, hytteanlegg, hageanlegg, bryggeanlegg, garasjer, uthus, veiplaneringer (adkomstveier). Fire fornminner er tapt og 26 er skadet i forbindelse med utbedring av hus, hager og veier samt fritidssysler.

En gravhaug (Id-nr 40905-1) som var skadet ved vårt forrige besøk, er i dag helt borte og ligger trolig under parkeringsplassen som er anlagt på stedet. To gravhauger og en gravrøys (Id-nre 42637-3, 29296-1 og 78814-2) er alle fjernet litt og litt i løpet av flere år. Gravrøysa hadde få stein igjen ved vårt forrige besøk. De to gravhaugene var det svært lite igjen av ved forrige kontroll og nå var det ikke mulig å finne dem igjen. Skadene som er forårsaket av aktiviteter i forbindelse med fritidssysler, skyldes blant annet at noen har moret seg med å kjøre terrengmotosykel mellom steinene på en steinsetting og på en brattsidet gravhaug, samt at stein fra gravrøysene ofte er blitt fjernet i forbindelse med at man bygger bål plass og sitteplasser.

I boligområder blir det sjeldent tatt hensyn til gravhauger når man skal anlegge eller utvide veier (figur 24), anlegge hager eller lage snarveier til bussholdeplassen.

Natur

Denne kategorien omfatter skader som skyldes naturlige årsaker som for eksempel rotvelt, flom, erosjon eller graving av hi. I Sarpsborg var det ved denne kontrollen uvanlig mange naturskader. Det var 38 fornminner som var skadet som følge av slike hendelser og 22 av dem

skyldtes rotvelte. Røttene tar med seg store deler av fornminnet når treet velter (figur 25), især er dette ille for lave steinkonstruksjoner slik som steinmurer og steinlegninger, samt for reiste steiner (bautaer) og steinsettinger. Erosjonsskader er også et stort problem i Sarpsborg fordi mange av gravhaugene som tidligere er skadet ved veibygging eller massetak nå blir ytterligere redusert selv etter at grustak er nedlagt og veier er ferdigbygd, fordi massene fortsetter å rase i sårkanten.

Sammensatt årsak

Kategorien omfatter tap eller skade hvor det er vanskelig å bestemme hvilke aktiviteter som har forårsaket skaden, eller hvor det er flere skadeårsaker. Det er totalt ett fornminne som er tapt og fire som er skadet innen denne kategori skadeårsak. I de fleste tilfellene var det ikke mulig å sette skadeårsaken inn i en av de definerte kategoriene fordi det var flere årsaker til fjerning eller skading.

Ved kontroll av fornminner er det som regel vanskelig å dokumentere når de ulike tiltakene som har ført til at fornminner er skadet eller fjernet, har skjedd. Det er derfor ikke mulig å gi eksakte tall pr år for hvor mange fornminner som har vært berørt av tiltak. For at tallene skal ha utsagnsverdi og kunne brukes som sammenligningsmateriale i forbindelse med andre overvåkningsprosjekter, har vi likevel laget et estimat som beregner gjennomsnittlige tall for årlige tap og skader (figur 26 og 27).

For endringer av fornminner som er med i denne kontrollen, se vedlegget.

Figur 26. Gjennomsnittlige tall for årlig tap av fornminner fordelt på tapsårsak i løpet av fem år. Antall

Kommune	Tidsrom	Jordbruk	Skogbruk	Bygg, vei	Hus, friluft	Sammensatt
Sarpsborg	2004-2009	0,4 (0,04%)	0,4 (0,04%)	0,6 (0,06%)	0,8 (0,07%)	0,2 (0,02%)

Figur 27. Gjennomsnittlige tall for årlige skader på fornminner fordelt på skadeårsak i løpet av fem år. Antall

Kommune	Tidsrom	Jordbruk	Skogbruk	Bygg, vei	Hus, friluft	Natur	Materialuttak	Sammensatt
Sarpsborg	2004-2009	6 (0,56%)	1,4 (0,13%)	2,8 (0,26%)	5,2 (0,48%)	7,6 (0,71%)	0,2 (0,02%)	0,8 (0,07%)

6.5 Utviklingen 1967–2004–2008

(figur 28 og 29).

Hvert år tapes 0,22 % av de fornminnene som inngår i kontrollgruppen og det har det gjort i de siste 41 årene. Det er til sammen 113 tapte fornminner av den gruppen på 1 178 som vi valgte ut som en representativ kontrollgruppe for en presskommune med variert natur og allsidig næringsgrunnlag. Tallet er stabilt, men holder seg omtrent på gjennomsnittet for de kommunene som inngår i kontrollen. Tallet for skader på fornminner er veldig stort i forhold til de øvrige kontrollkommunene. Rett nok utgjør naturskader en stor andel av ødeleggelsene, men alle sektorer må ta ansvar for de skader som er påført fornminnene i de siste fem årene.

7 Tendenser i trusselbildet

Når 24 fornminner skades hvert år i en femårsperiode, er dette svært bekymringsfullt. Det kan bare bety en av to ting: enten at man ikke vet at det er fornminner man skader eller at man ikke bryr seg om at man skader fornminner. Det var midt på 1980-tallet at grunneiere som hadde fornminner på eiendommene som lå i Skjeberg og Tune fikk tilsendt rekommandert brev med opplysning om fornminnene på eiendommen og vernet av dem. Papirene skulle følge eiendommen sto det også i brevet. Etter den tid har det foregått mange eiendomsoverdragelser. Stort sett virker det som om bønder kjenner til fornminnene på eiendommen, mens de som bor i boligområder ikke har særlig kjennskap til fornminnene i nærområdet. Skader på fornminner er bekymringsfullt for deres videre skjebne fordi vi vet at fornminner som er skadet lettere utsettes for nye skader. De faller i opplevelsverdi og blir ikke tatt hensyn til på samme måte som et intakt fornminne. De skades mer og mer inntil de er helt fjernet. Dette fenomenet har vi iaktatt i alle kontrollkommunene og vi har sett det spesielt i Sarpsborg i år, der tapet av ni fornminner er resultat av slike prosesser.

De store utbyggingene som settes i gang i Sarpsborg i de nærmeste årene vil også virke inn på fornminnene. Både Science-senteret og det nye sykehuset skal bygges i området der det har vært gode forhold for bosetting helt siden steinalderen. Østfold fylkeskommune har allerede foretatt registrering i områdene i forkant av prosjektene og de har funnet mange fornminner. Økt aktivitet er som regel en trussel for fornminner som ligger i nærmiljøet. Opplysning og skilting kan hjelpe slik at mennesker som ferdes der kan få en kunnskap om hvilke aktiviteter som har etterlatt sporene i landskapet.

Figur 28: Prosentvis årlig tap innenfor de ulike tiltakstypene

Kommune	Tidsrom	Jordbruk	Skogbruk	Bygg, vei	Hus, friluft	Sammensatt	SUM
Sarpsborg	1967-2004	0,08		0,03	0,10	0,01	0,22
Sarpsborg	2004-2009	0,04	0,04	0,06	0,07	0,02	0,22

Figur 29: Prosentvis årlig skade innenfor de ulike tiltakstypene

Kommune	Tidsrom	Jordbruk	Skogbruk	Bygg, vei	Hus, friluft	Natur	Materialuttak	Sammensatt	SUM
Sarpsborg	1967-2004	0,03		0,03	0,11			0,02	0,20
Sarpsborg	2004-2009	0,56	0,13	0,26	0,48	0,71	0,02	0,07	2,22

Figur 30. Praktfull gravrøys med kantkjede av store tilhugne stein, id-nr 40739, ligger som en åpenbaring helt for seg selv "midt i skogen".
Foto: Jan Brendalsmo, NIKU 2009

8 Konklusjon

Kontrollregistreringen i Sarpsborg kommune omfattet 1 074 automatisk fredete fornminner. De fleste er gravhauger som ligger i produktive skogsområder eller på restområder i tilknytning til boligfelt og tun.

I løpet av de fem årene som er gått etter den første kontrollregistreringen, er 12 fornminner tapt og 120 er påført en eller annen form for skade.

81 fornminner ble ikke gjenfunnet. Disse tilfellene skyldes ikke at fornminnene er feilavmerket. Fornminnene var tildekket, bevisst eller av naturlige årsaker, slik at de ikke lengre var synlige.

Ni av de 12 fornminnene som ble registrert som tapt, var tidligere svært skadet og er nå helt forsvunnet. Naturskadekategorien er størst, men jordbruk og husbygging/fritid er de kategoriene innen direkte menneskeskapte skadetyper som har forårsaket de fleste skadene på fornminnene i kommunen.

I fremtiden vil nok også dette være den største trusselen for fornminnene fordi prognosene tilsier at flere vil bosette seg i kommunen og nyetableringen av boligfelt vil skje nær tettstedene og utbyggingsområdene. Det er derfor de fornminnene som ligger nær utbyggingsområder som vil være mest utsatt i fremtiden.

9 Kilder

- Askeladden. Databasen for kulturminner. Riksantikvaren.
- Bårdseth, Gro Anita (red) 2007: Hus, gard og graver langs E6 i Sarpsborg kommune. E6-prosjektet i Østfold, Band 2. Varia 66. Kulturhistorisk Museum, Fornminneseksjonen. Oslo.
- Bårdseth, Gro Anita (red) 2007: Hus og gard langs E6 i Fredrikstad og Sarpsborg kommuner. E6-prosjektet i Østfold, Band 3. Varia 67. Kulturhistorisk Museum, Fornminneseksjonen. Oslo.
- Bårdseth, Gro Anita (red) 2007: Dokumentasjon og sikring av helleristninger. E6-prosjektet i Østfold, Band 4. Varia 68. Kulturhistorisk Museum, Fornminneseksjonen. Oslo.
- Bårdseth, Gro Anita (red) 2008: Evaluering - resultat. E6-prosjektet i Østfold, Band 5. Varia 69. Kulturhistorisk Museum, Fornminneseksjonen. Oslo.
- Lov om Kulturminner av 9. Juni 1978.
- Løken, Trond 1978: Nye funn fra et gammelt gravfelt. Viking bind XLI. Oslo 1978.
- Norsk kulturråd 1967: innstilling fra utvalget for sikring av høyt prioriterte fornminner. Oslo.
- Petersen, J 1916: Gravplassen fra Store-Dal i Skjeberg. Norske oldfunn I. Kristiania.
- Norsk Standard: Automatisk fredete kulturminner - Registrering av tap og skade. 1.utgave.
- Sollund, May-Liss Bøe, 2005: Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sarpsborg kommune, Østfold 2004. Oslo NIKU Tema 13.
- Sollund, May-Liss Bøe, 2008: Fornminner i fare – til alle tider. Viking 2008. Oslo.
- <http://www.ssb.no/kommuner> Lest 07.12.2009
- Wangen, Vivian 2009: Gravfeltet på Gunnarstorp i Sarpsborg, Østfold: Et monument over dødsriter og kultutøvelse i yngre bronsealder og eldste jernalder. Norske Oldfunn. Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

10 Vedlegg

Sarpsborg kommune 2009. Fornminner som er tapt, skadet eller ikke gjenfunnet etter første kontrollregistrering i 2004.

Id-nr	Kategori	Tilstand 2009	Endringsårsak 2009	Merknad
29241-1	Vei	Tapt, frigitt	Bygg/anlegg, industri/vei	Frigitt, E-6
77418-1	Boplass	Tapt, frigitt	Bygg/anlegg, industri/vei	Frigitt, boligområde
78795-16	Skålgropfelt	Tapt	bygg/anlegg, industri/vei	Området renset og påfylt tremasse
29296-1	Gravhaug	Tapt nå eller tidligere	Husbygging og friluftaktiviteter	Ingen spor på plenen lenger
40905-1	Gravhaug	Tapt	Husbygging og friluftaktiviteter	Skadet tidligere. Utvidet parkeringsplass
42637-3	Gravhaug	Tapt	Husbygging og friluftaktiviteter	Tapt som prosess
78814-2	Gravrøys	Tapt	Husbygging og friluftaktiviteter	Tapt som prosess
9779-2	Gravhaug	Tapt	Jordbruk	Lagerplass 2005, tapt som prosess
9779-3	Gravhaug	Tapt	Jordbruk	Lagerplass 2005, tapt som prosess
75998-1	Gravrøys	Tapt	Sammensatt	Tapt som prosess
68624-1	Gravrøys	Tapt	Skogbruk	Lagerplass tidligere, tapt som prosess
75873-1	Steinlegning	Tapt	Skogbruk	Tapt som prosess. Graving/utbedring skogsbilveg
29276-1	Gravhaug	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Vegutvidelse. store blokker i kanten
30691-5	Gravhaug	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Erosjon pga skogsbilveg
30691-8	Gravhaug	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Erosjon som følge av skogsbilveg
30691-9	Gravhaug	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Erosjon som følge av skogsbilveg
30691-10	Gravhaug	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Grusdeponi
30691-11	Gravhaug	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Erosjon som følge av skogsbilveg
30691-12	Gravhaug	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Kjørespor utenfor veg som utvider veibredde.
30691-13	Gravhaug	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Kjørespor bil og traktor
30691-16	Gravhaug	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Erosjon som følge av skogsbilveg
30691-25	Bautastein	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Gravdvis veiutvidelse
30691-26	Bautastein	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Gravdvis veiutvidelse
30691-27	Bautastein	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Gravdvis veiutvidelse
30691-28	Bautastein	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Gravdvis veiutvidelse
58539-1	Helleristning	Skadet	Bygg/anlegg, industri/vei	Utsaget og tildekket
9900-25	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Veg har tatt halve haugen, Nå ytterligere
29270-2	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Tursti over haugen
30691-14	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Erosjon som følge av skogsbilveg
30691-15	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Erosjon
30691-17	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Erosjon som følge av husbygging
30862-1	Steinsetning	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Spor etter terrengmotsykel
30862-2	Steinsetning	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Spor etter terrengmotsykel
30862-3	Bautastein	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Spor etter terrengmotsykel
49304-3	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Hage, hellelagt inntil
50484-1	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Lecamur på såle
50579-1	Gravrøys	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Bare en voll igjen
62672-1	Gravrøys	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Stein tatt til bål
68612-1	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Hage og terrasse
69707-5	Gravrøys	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Sti over røysa
77421-1	Gravrøys	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Ombygget med benk
77460-1	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Nybygg ved
77460-2	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Nybygg ved
77467-16	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Thuja og komposthaug
77467-48	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Gravd en grop
77467-50	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Masse fjernet
19644-1	Gravrøys	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Stein tatt til varde
19644-2	Gravrøys	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Stein tatt til bål
20976-2	Gravrøys	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Gravd et hull
77467-4	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Gravd en grop
68604-2	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Hage og terrasse
68604-3	Gravhaug	Skadet	Husbygging og friluftaktiviteter	Hage og terrasse
9816-1	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Beite, hestetråkk, tidligere skadet av vei
11182-4	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Ny graving og påført stein fra åkeren
29231-1	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Inngjerdet hestehage, hestetråkk
29236-1	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
29236-2	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
29236-3	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
29236-10	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
29236-13	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
29236-15	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
29236-16	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
29259-6	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Traktorspor over haugen på gammel vei
39247-1	Steinsetning	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
39247-2	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
39247-4	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
39247-8	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
39247-12	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
39247-13	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
39247-15	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen
41004-1	Gravhaug	Skadet	jordbruk	Pløyeskader i sikringssonen

Id-nr	Kategori	Tilstand 2009	Endringsårsak 2009	Merknad
49278-1	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Tråkk av storfe
49278-2	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Tråkk av storfe
49278-3	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Tråkk av storfe
49278-4	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Tråkk av storfe
50381-1	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Ytterlige pløyeskader
50381-2	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Ytterlige pløyeskader
50381-3	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Ytterlige pløyeskader
50952-29	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Ytterlige pløyeskader
75139-1	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Fortsatt overpløying
75818-2	Gravhaug	Skadet	Jordbruk	Erosjon pga grøft
79079-1	Helleristning	Skadet	Jordbruk	Kjøreskader over svaberget
19681-1	Vei	Skadet	Materialuttak	Ligger mellom 2 grustak Erosjon og massetak
69751-1	Helleristning	Skadet	Naturskader	Avskalling
69656-6	Gravrøys	Skadet	Naturskader	Erosjon
39274-1	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Erosjon i krater av elg
50952-79	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Erosjon pga tidligere massetak
19247-2	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Flere grevlinghi og utganger
50647-1	Helleristning	Skadet	Naturskader	Forvitring
29292-1	Helleristning	Skadet	Naturskader	Forvitring
19289-1	Helleristning	Skadet	Naturskader	Forvitring
11145-1	Helleristning	Skadet	Naturskader	Forvitring 3cm
77467-8	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Gravd en grop
50952-32	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Halve haugen tatt ved massetak. Nyere erosjon.
50952-33	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Halve haugen tatt ved massetak. Nyere erosjon.
30691-6	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Hi
50952-39	Gravhaug	Skadet	Naturskader	hi
50156-2	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Hi, grevling
69656-205	Steinsetning	Skade	Naturskader	Rotvelt
11028-4	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
19248-8	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
20494-1	Bygdeborg	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50445-2	Bygdeborg	Skadet	Naturskader	Rotvelt
41004-3	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
41004-4	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
41004-8	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-1	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-6	Steinlegning	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-37	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-45	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-71	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-100	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-104	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-105	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-148	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
50952-173	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
75818-1	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
77421-3	Gravrøys	Skadet	Naturskader	Rotvelt
77465-1	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
78795-15	Gravhaug	Skadet	Naturskader	Rotvelt
11553-11	Gravrøys	Skadet	Naturskader	Rotvelt
11045-1	Skålgropfelt	Skadet	Sammensatt skadeårsak	Hundehus på berget
19248-10	Gravhaug	Skadet	Sammensatt skadeårsak	Kjørespor
75976-1	Helleristning	Skadet	Sammensatt skadeårsak	Dekket av grått lag fra karbidfabrikken, grafitti
79109-1	Hulvei	Skadet	Sammensatt skadeårsak	Undersøkt i forbindelse med E-6, uthus i Veien, kompost
9777-1	Gravrøys	Skadet	Skogbruk	Kjørespor i sikringssonen
30691-1	Steinlegging	Skadet	Skogbruk	Masse tilført pga skogsbilveg
30691-2	Gravhaug	Skadet	Skogbruk	Skogsbilveg
30691-18	Gravhaug	Skadet	Skogbruk	Masse tilført pga skogsbilveg
39268-1	Gravhaug	Skadet	Skogbruk	Kjørt på med skogsmaskiner
62335-2	Gravrøys	Skadet	Skogbruk	Kjørespor skogsmaskin over
75237-1	Vei	Skadet	Skogbruk	Kjøring med skogsmaskin i veien
7071-1	Vei	ikke gjenfunnet	gjengrodd	
9807-2	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
9807-7	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
9807-8	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
9807-9	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
9807-10	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
10908-5	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
10908-6	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
11002-3	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
11182-10	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
11182-7	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
11182-8	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
11182-9	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
11553-14	Bautastein	Ikke gjenfunnet		

Id-nr	Kategori	Tilstand 2009	Endringsårsak 2009	Merknad
11553-15	Bautastein	Ikke gjenfunnet		
11553-16	Bautastein	Ikke gjenfunnet		
11553-17	Bautastein	Ikke gjenfunnet		
29207-7	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
29207-8	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
29207-9	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
30691-19	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
30691-20	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
30691-21	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
30691-29	Bautastein	Ikke gjenfunnet		
30691-30	Bautastein	Ikke gjenfunnet		
30757-1	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
30757-2	Steinlegning	Ikke gjenfunnet		
30757-3	Steinlegning	Ikke gjenfunnet		
30757-4	Steinlegning	Ikke gjenfunnet		
30757-5	Steinlegning	Ikke gjenfunnet		
30757-6	Steinlegning	Ikke gjenfunnet		
30757-7	Steinlegning	Ikke gjenfunnet		
30757-8	Steinlegning	Ikke gjenfunnet		
39247-16	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
39247-17	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
39247-18	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
39247-19	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
39247-20	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
39301-6	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
41004-9	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
41203-9	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
49278-7	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
49278-8	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
49278-9	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-11	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-12	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-13	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-14	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-15	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-16	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-17	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-18	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-19	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-20	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50156-22	Steinsetning	Ikke gjenfunnet		
50575-1	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
50685-1	Helleristning	Ikke gjenfunnet		
50952-141	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
58652-1	Skålgropfelt	Ikke gjenfunnet		
58728-2	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
58728-3	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
58728-4	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
58733-2	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
62273-1	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
68627-1	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
68627-2	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
69618-1	Skålgropfelt	Ikke gjenfunnet		
69700-1	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
69711-1	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
69711-2	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
69715-4	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
75818-3	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
77383-1	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
77461-1	Helleristning	Ikke gjenfunnet		
77463-1	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
79130-4	Bautastein	Ikke gjenfunnet		
79130-5	Steinsetning	Ikke gjenfunnet		
79130-6	Gravhaug	Ikke gjenfunnet		
79130-7	Gravrøys	Ikke gjenfunnet		
79151-1	Helleristning	Ikke gjenfunnet		
79166-1	Helleristning	Ikke gjenfunnet		

NIKU publikasjonsliste / Publications

pr. februar 2010

Fra 2003 avslutter NIKU tidligere serier og etablerer to nye, NIKU Rapport og NIKU Tema. F.o.m. 2001 er samtlige utgivelser tilgjengelig på www.niku.no som pdf-filer.

Kontaktadresse / Publications can be bought from:

NIKU, Postboks 736 Sentrum, N-0105 Oslo

Tlf./Tel.: (+47) 23 35 50 00. Faks/Fax: (+47) 23 35 50 01

E-mail: kirsti.e.sundet@niku.no

Nye serier f.o.m. 2003

NIKU Rapport

- 1 Bergstadens Ziir; Røros kirke. Tilstand og tiltak. *Brønne, J. 2003. 97 s.*
- 2 «Intet forandrer seg så ofte som fortiden». Om krusifiksene i Ringebu stavkirke. *Stein, M., Bronken, I. A., Nyhlén, T., Strand-skogen, K. og E. S. Tveit. 2003. 114 s.*
- 3 Den bemalte og fargylte kalvariegruppen fra 1100-tallet i Urnes stavkirke. Konservering 2001-2003. *Frøysaker, T. 2003. 89 s.*
- 4 Samiske Kirkegårder. Registrering av automatisk freda samiske kirkegårder i Nord Troms og Finnmark. *Svestad A. og S. Bar-lindhaug. 2003. 15 s. **Utsolgt, kun som pdf-fil***
- 5 Alterskapet i Grip stavkirke. Et 1700-talls alterskap fra middelalderen. Konservering 2001-2003. *Olstad, T.M. 2003. 59 s.*
- 6 Hamar Cathedral ruin. Archaeological investigations 1996-1998. *Reed, Stan. 2005. 244 s. **Utsolgt, kun som pdf-fil***
- 7 Samiske urgraver. Statusrapport med forslag til miljøovervåkingsprogram. *Myrvoll, E. R. 2005. 37 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 8 Lysekroner frå Nøstetangen glasverk. Dokumentasjon, vurdering av originalitet, sikring og konservering. *Bjørke, A. 2006. 55 s.*
- 9 Evaluering av digitale dokumentasjonssystemer for arkeologiske utgravninger. *Molaug, P. B., Petersén, A., Risan, T., 2006. 19 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 10 Kulturminneforvaltningens og planarbeidets historie på Røros. "Kulturarv og verdiskaping. Økonomiske virkninger av kulturarven på Røros". Arbeidspakke 1. *Andersen, S. og Brønne, J. 2006. 89 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 11 Ikonene i St. Georgs kapell, Neiden, Sør-Varanger kommune. Kontekst, motiver, teknikk og restaurering. *Norsted, T., 2006. 71 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 12 Landskap og historie-GIS. Historisk landskapsanalyse i Vestre Slidre, Oppland. *Guttormsen, T. S., 2007. 43 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 13 Konservering av Peter Reimers' altermalerier i Valle kirke, Lindesnes kommune i Vest-Agder. *Ford, T. O. og Frøysaker T. 2007. 30 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 14..Samiske kirkegårder. Registrering av automatisk freda samiske kirkegårder i Finnmark, Troms og Nordland. *E. R. Myrvoll. 2007. 36 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 15 Kulturarv som kapital. En analyse av kulturarvskapitalens diversitet på Røros som et grunnlag for tenkning om verdiskaping. Delprosjekt 5 i forskerprosjektet "Verdiskaping Røros". *T. S. Guttormsen, & K. Fageraas. 2007. 105 s + vedl.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 16 Konservering av kirkeskip. Bønsnes kirke, Hole kommune i Buskerud. *Smith, H. 2007. 22 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 17 Kulturhistoriske registreringer. Porsangermoen – Halkavarri skytefelt. *Barlindhaug, S., Risan, T. & Thuestad, A.E. 2007. 127 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 18 Flybåren laserskanning og registrering av kulturminner i skog. Fase 2. *Risbøl, O., Gjertsen, A. K. og K. Skare. 2007. 33 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 19 Kulturminneverdier i by mellom bevaring og byutvikling. Et kunnskapsgrunnlag. *Omland, A., Berg, S. K., Mehren, A. og Eldal, J. C. 2007. 59 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 20 Lokala röster och lokala värden. En studie av Ålgårds kyrkas betydelse för icke-kyrkogångare. *Grahn, W. 2007. 30 s.* (Finnes kun som PDF-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 21 Alterskapet fra senmiddelalderen i Hadsel kirke – et alterskap attribuert til Lekagruppen. Undersøkelser og behandling av alterskapet. Oppmåling av fire skap i Lekagruppen. *Olstad, T. 2008. 83 s.*
- 22 Flybåren laserskanning og registrering av kulturminner i skog. Fase 3. *Risbøl, O., Gjertsen, A.K., og Skare, K. 2008. 43 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 23 Maleriene i Fingalshula, Gravvik i Nærøy. *Norsted, T. 2008. 101 s.* (Finnes kun som Pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 24 Samiske helligsteder. Tradisjon – registrering – forvaltning. *Myrvoll, E. R. 2008. 50 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 25 Krusifikset og madonnaskapet i Hedalen stavkirke. Undersøkelse 2006-2008. *Stein, M. og Andersen, E. 2008. 82 s.*
- 26 Før og etter. Overvåking av tilrettelagte kulturminner. *Myrvoll, E. R. og Thuestad, A. E. 2009. 128 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 27 Interseksjonella konstruktioner och kulturminnesförvaltning. *Grahn, W. 2009. 60 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 28 Kulturmiljøvurdering i Hammerdalen – Larvik. *Berg, S. K., Hvinden-Haug, L. J. og Larsen, K. C. 2009. 66 s + vedl.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 29 Kulturmiljøbegrepet som teoretisk/analytisk begrep og som praktisk begrep for forvaltningen? *Molaug, P. B., Sollund, M.-L. B., Sæterdal, A. 2009. 41 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 30 Visuell innvirkning på kulturminner og kulturmiljøer. En studie med utgangspunkt i vindparkutbygging på Lista. *Larsen, K. og Jerpåsen, G. 2009. 29 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 31 Evaluering av "Spesielle miljøtiltak i jordbruket" (SMIL). Freda og verneverdige bygninger og andre kulturminner og -miljøer. *Sætren, A. 2009. 72 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 32 Om retningslinjer for håndtering og forvaltning av skjelett- og gravfunn fra nyere tid. Rapport til Riksantikvaren. *Sellevoold, B. 2009. 49 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 33 I pilegrimenes fotefar. Pilegrimsleden som verdiskapingsprosjekt. *Berg, S. K., Nesbakken, A. 2009. 66 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 34 Godt fungerende bevaringsområder. *Nyseth, T.; Sognnæs, J. 2009. 124 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 35 Kulturminneforvaltningens kunnskapsbehov 2005-2009. Status for forskning pr. oktober 2008. *Larsen, K., Myrvoll, M. og Fløisand, I. 2009. 28 s. + vedlegg.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)

NIKU Tema

- 1** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Eidskog kommune, Hedmark 2002. *Sollund, M.-L. B. 2003. 20 s.*
- 2** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Saltdal kommune, Nordland 2002. *Barlindhaug, S. og Holm-Olsen, I. M. 2003. 22 s.*
- 3** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sandnes kommune, Rogaland 2002. *Haa-valdsen, P. 2003. 16 s.*
- 4** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Skjåk kommune, Oppland 2002. *Binns, K. S. 2003. 22 s.*
- 5** NIKU strategiske instituttprogram 2001-2006. Verneideologi. NIKU-seminar 4. februar og 25. april 2002. *Seip, E. (red.) 2003. 77 s.*
- 6** Bevaring av samlingane ved fem statlege museer. Undersøkingar utført for Riksrevisjonen. *Bjørke, A. 2003. 95 s.*
- 7** På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. *Amundsen, H. R., Risbøl, O. & K. Skare (red.) 2003. 112 s. Utsolgt, kun pdf-fil*
- 8** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Bømlo kommune, Hordaland, 2003. *Binns, K.S. 2004. 20 s.*
- 9** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Horten kommune, Vestfold, 2003. *Sollund, M.-L. B. 2004. 17 s.*
- 10** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Lillesand kommune, Aust-Agder, 2003. *Sollund, M.-L. B. 2004. 20 s.*
- 11** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sortland kommune, Nordland, 2003. *Holm-Olsen, I. M. 2004. 17 s.*
- 12** Landskap under press – Urbanisering og kulturminnevern. En studie med eksempler fra Nannestad og Stavanger. *Swensen, G., Jerpåsen, G., Skogheim, R., Saglie, I-L, Guttormsen, T. S. 2004. 95 s.*
- 13** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sarpsborg kommune, Østfold, 2004. *Sollund, M.-L. B. 2005. 29 s.*
- 14** Fra vernesone til risikosone. Studier i middelalderbyene Bergen og Tønsbergs randsoner. *Nordeide, S. Walaker (red.). 2005. 76 s.*
- 15** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Skien kommune, Telemark 2005. *Sollund, M.-L. B. 2006. 24 s.*
- 16** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Grong kommune, Nord-Trøndelag 2005. *Sollund, M.-L. B. 2006. 26 s.*
- 17** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Tromsø kommune, Troms 2005. *Holm-Olsen, I. M. 2006. 22 s.*
- 18** Kultur – minner og miljøer. Strategiske instituttprogrammer 2001-2005. *Red. Egenberg I. M., Skar B. og Swensen, G. 2006. 354 s.*
- 19** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Fræna kommune, Møre og Romsdal, 2006. *Sollund, M.-L. B. 2007. 19 s.*
- 20** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Nord-Aurdal kommune, Oppland, 2006. *Sollund, M.-L. B. 2007. 21 s.*
- 21** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Eidskog kommune, Hedmark 2007. *Sollund, M.-L. B. 2008. 20 s.*
- 22** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sandnes kommune, Rogaland 2007. *Sollund, M.-L. B. 2008. 20 s.*
- 23** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Saltdal kommune, Nordland 2007. *Thuestad, A. E. 2008. 20 s.*
- 24** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Skjåk kommune, Oppland, 2006. *Thuestad, A. E. 2008. 21 s.*
- 25** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Guovdageainnu suohkan / Kautokeino kommune, Finnmark 2006. *Holm-Olsen, I. M. og Thuestad, A. E. 2008. 19 s.*
- 26** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Lillesand kommune, Aust-Agder 2008. *Sollund, M.-L. B. 2009. 21 s.*
- 27** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Bømlo kommune, Hordaland 2008. *Sollund, M.-L. B. 2009. 21 s.*
- 28** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Horten kommune, Vestfold 2008. *Sollund, M.-L. B. 2009. 17 s.*
- 29** Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sortland kommune, Nordland 2008. *Thuestad, A.E. 2009. 20 s.*
- 30** Kulturarv og stedsidentitet. Prosjektsammendrag. *Swensen, G. (red.). 2009. 9 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)
- 31** Kulturarv og stedsidentitet. Kulturmiljø i kryssilden mellom bevaring og utvikling. *Swensen, G., Larsen, K.C., Molaug, P.M. og Sognnæs, J. 2009. 85 s.* (Finnes kun som pdf-fil på nettet. Utskrift kan bestilles hos NIKU.)

Annet

Kulturminner – en ressurs i tiden (Jubileumsbok – NIKU 10 år). *Red. C.Paludan-Müller & G. Gundhus, G. 2005. 184 s.*